

Bartłomiej Machnik

Jak uaktywnić studentów?

Nauczyciel i Szkoła 1 (53), 259-263

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bartłomiej MACHNIK

Doktorant w Uniwersytecie Opolskim

Jak uaktywnić studentów?

Słowa kluczowe

Kompetencje, kompetencje merytoryczne, dydaktyczne, dyskusja.

Streszczenie

Jak uaktywnić studentów?

Autor opracowania swoje rozważania rozpoczyna od przypomnienia osobowości nauczyciela akademickiego ze szczególnym zwróceniem uwagi na kompetencje tychże. Proponuje konkretne metody za pomocą, których należy aktywizować studentów na ćwiczeniach, seminariach i warsztatach. Proponowane metody mają do spełnienia następujące funkcje: motywacyjną, poznawczą, kształcącą, dydaktyczną i wychowawczą.

Keywords

Competence, competence substance, teaching, discussion.

Summary

How to stimulate students?

The author begins his deliberations by recalling the personality of a university teacher with a special focus on their skills. He is proposing specific methods whereby students are likely to be stimulated during exercises, seminars and workshops. The proposed methods have the following functions to fulfill: motivational, cognitive, educating, teaching and educational.

Nauczyciel akademicki organizując swoje zajęcia, zarówno pod względem merytorycznym, jak i dydaktycznym musi wziąć pod uwagę jeden (wydaje się najważniejszy z punktu widzenia pomyślności prowadzonych zajęć) aspekt, który dotyczy odbiorców zajęć, a więc studentów. Chodzi tutaj oczywiście o sposób przekazania wiedzy oraz o stworzenie niezbędnych warunków, które sprawią, że student w sposób aktywny będzie uczestniczył w procesie przekazywania tej wiedzy i informacji z nią związanych.

Bardzo dużo zależy od samej osobowości nauczyciela akademickiego i kompetencji przez niego posiadanych. A. Sajdak wymienia trzy najważniejsze kompetencje, które powinien posiadać nauczyciel akademicki. Zalicza on do nich¹:

- kompetencje merytoryczne, decydujące o tym, czy studenci uznają nauczyciela za specjalistę w danej dziedzinie wiedzy,

¹ O. Wyżga, *Metody nauczania stosowane na wyższej uczelni*, [w:] *Współczesne wyzwania dydaktyki szkół wyższej*, A. Domagała-Kręcioch (red.), O. Wyżga, Kraków 2009, s. 75.

- kompetencje interpersonalne, które pozwalają nauczycielowi akademickiemu zbudować poprawne relacje ze studentami,
- kompetencje dydaktyczne, które obejmują umiejętności właściwego przekazywania wiedzy.

Ponadto nowoczesność i ciągły rozwój wymaga od nauczyciela akademickiego permanentnego podnoszenia, rozwijania i udoskonalania swoich umiejętności. Te doskonalenie powinno mieć miejsce w każdym aspekcie pracy akademickiej i naukowej. Szczególnie uwagę należy zwrócić na kompetencje dydaktyczne, które przejawiają się głównie w stosowanych na zajęciach ze studentami metodach nauczania. W opinii wielu badaczy dydaktyki i nauk pokrewnych bez względu na szczebel kształcenia, najważniejsza i kluczowa jest znajomość przez nauczycieli zróżnicowanych metod nauczania, które są dostosowane do obecnie panujących trendów oraz świadomość możliwości, jakie zapewnia ich stosowanie².

Pamiętając o wyżej wymienionych aspektach, nauczyciel akademicki powinien w oparciu o własną wiedzę i znajomość metod nauczania wybrać kilka konkretnych przykładów-zasad, które będą najbardziej efektywne w procesie przekazywania wiedzy. W opinii wielu teoretyków dydaktyki najlepiej sprawującą się i wykorzystywaną zasadą w procesie kształcenia jest zasada świadomego i aktywnego udziału studenta w opanowaniu treści nauczania i uczenia się³. Dla pomyślności tej zasady potrzebne jest zaangażowanie obydwu stron tego procesu, a więc zarówno studentów, jak i nauczyciela akademickiego⁴.

Głównym przesłaniem tej zasady jest wyzwolenie u uczących się świadomej aktywności w tym procesie, a więc czynnego uczestnictwa. Chodzi głównie o to, aby nie było to uczestnictwo „formalne”, a więc potwierdzone np. obecnością na zajęciach, ale uczestnictwo zaangażowane-czynne, które ma mieć wkład na płynność procesu przekazywania wiedzy. Będzie to możliwe tylko wtedy, kiedy studenci będą przekonani o zasadności uczenia się i zainteresowani przekazaną im wiedzą⁵. Aby zasada świadomego i aktywnego uczestnictwa studenta mogła się sprawdzać, muszą być przestrzegane określone reguły dydaktyczne, do których możemy zaliczyć⁶:

² Tamże.

³ Katarzyna Szewczuk, *Sposoby aktywizowania studentów podejmowane przez nauczycieli akademickich*, [w:] *Współczesne wyzwania dydaktyki szkoły wyższej*, A. Domała-Kręcioch (red.), O. Wyżga, Kraków 2009, s. 49.

⁴ Współuczestniczenie studentów w zajęciach jest koniecznym warunkiem, który wpływa na efektywność kształcenia. Bez tej aktywności trudno będzie oczekiwać pożądanych rezultatów dydaktyczno-wychowawczych. Również od nauczyciela akademickiego oczekuje się emocjonalnego zaangażowania w przekazywanie treści, twórczości, posiadania szerokich horyzontów myślowych oraz elementarnego poczucia humoru, które może okazać się pomocne podczas podejmowania działań mających na celu aktywizowanie studentów.

⁵ K. Żegnałek, *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2005, s. 124-125.

⁶ Tamże, s. 125.

- uświadomienie studentom celu kształcenia oraz potrzeby posiadania wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin nauki, przekazywaną w ramach poszczególnych przedmiotów nauczania,
- systematyczne rozwijanie zainteresowań studentów za pomocą przekazywanej wiedzy w czasie zajęć dydaktycznych,
- przekonywanie o potrzebie samodzielnego utrwalania przekazywanej wiedzy w czasie zajęć dydaktycznych,
- stwarzanie warunków podczas zajęć dydaktycznych do wyzwalania aktywności uczących się.

Wydaje się, że najważniejszą i kluczową regułą okazuje się ta ostatnia. Wiele badań pokazuje, że tylko te wiadomości i umiejętności zostają trwale opanowane i przyswojone, które są wynikiem dużej aktywności własnej podczas zajęć dydaktycznych. Te wiadomości stają się wtedy własnym dorobkiem studentów, a nie czymś narzuconym z zewnątrz. Zanim przejdzie się do konkretnych propozycji, które miałyby na celu zaktywizowanie studenta do uczestniczenia w zajęciach, warto również wymienić elementy, które pozwolą zwiększyć szanse na zainteresowanie studenta. Do takich elementów można zaliczyć:

- dobre przygotowanie i prowadzenie w atrakcyjny sposób zajęć przez nauczyciela,
- utrzymywanie w czasie zajęć ciągłego kontaktu psychicznego ze studentami,
- wyzwalanie pozytywnej motywacji do uczenia się,
- stawianie zadań wymagających aktywnego uczestnictwa w zajęciach,
- wykorzystywanie w zajęciach środków dydaktycznych,
- stwarzanie sytuacji dydaktycznych, w których studenci zmuszeni będą do współdziałania i podejmowania samodzielnych decyzji,

W oparciu o wymienione elementy, które mają na celu zainteresowanie studenta, nauczyciel akademicki powinien wybrać najbardziej odpowiednią metodę dydaktyczną, która będzie odpowiadała istocie wykładanego przez niego przedmiotu. W tym aspekcie chodzi o to, że często można spotkać się z sytuacją, że nie w każdym przedmiocie określona metoda dydaktyczna okaże się skuteczna i zaktywizuje studentów. W takim przypadku do podania określonych propozycji potrzebne jest doprecyzowanie przedmiotowe. W związku z tym za przykład może posłużyć nauczyciel akademicki, który wykłada przedmioty na kierunkach humanistycznych, a dokładniej politologicznych.

Specyfika tej dziedziny opiera się przede wszystkim na ogromnych możliwościach myślowych, szerokim wachlarzu spekulacji i analizy sytuacji. Student w tej sytuacji powinien pracować nad poszerzaniem swoich horyzontów, uczyć się wynajdywania właściwych informacji, współpracy w grupie, powinien również umiejętnie formułować własne zdanie i wnioski w sposób zrozumiały i przejrzysty.

W takich sytuacjach metodami, które okażą się pomocne przy aktywizowaniu studenta mogą być⁷:

- dyskusja w trakcie wykładu (panel, fokus group, „za i przeciw”),
- przygotowana i zreferowana prezentacja uwieńczona debatą na jej temat,
- praca w grupie w oparciu o konkretny tekst i sformułowanie konkretnych postulatów,
- organizowanie „burzy mózgów”,
- referaty.

Powyżej zaproponowane metody dydaktyczne ściśle odpowiadają profilowi osobowemu, jakim powinien charakteryzować się student tego kierunku, a więc otwartość, bezpośredniość, umiejętność wyrażenia w sposób zdecydowany swojego zdania i sformułowanie własnych (często kontrowersyjnych) tez. Z jednej strony studentami tych kierunków są osoby, które charakteryzują się indywidualizmem i pomocne dla tych osób mogą okazać się prezentacje czy referaty, gdzie się w sposób nieskrępowany, w oparciu o konkretną literaturę formułuje myśli i interpretuje konkretne sytuacje. Z drugiej strony często spotykane są osoby o zdolnościach przywódczych i umiejętnościach oratorskich, dla których możliwość pracy w grupie i kierowania nią sprawi, że ich zalety będą stale poszerzane i ulepszane.

Coraz częściej (dlatego warto o tym wspomnieć) nauczyciele w celu uatrakcyjnienia wykładu i zwiększenia zainteresowania ze strony studentów używają środków dydaktycznych, do których możemy zaliczyć np. prezentacje multimedialne, teksty drukowane, filmy dydaktyczne, programy telewizyjne czy tablice schematyczne. Te środki mają pięć podstawowych funkcji do spełnienia: **motywacyjną, poznawczą, kształcącą, dydaktyczną oraz wychowawczą**⁸.

Powyżej zaprezentowane przykłady, mające na celu zaktywizowanie i zachęcenia do czynnego udziału studentów w zajęciach, to tylko część metod, które można zastosować. Posługując się kolokwializmem – sęk nie w tym, aby prezentować kilkanaście metod. Najważniejsze jest to, aby wybrać takie metody dydaktyczne, które okażą się najbardziej „docierające” do studentów.

Poddając pod analizę proces kształcenia i wybierania metod dydaktycznych, trzeba pamiętać również o tym, że opiera się on na dialogu pomiędzy dwoma podmiotami: nauczycielem akademickim a studentem. Stosowanie różnych metod wymaga zaangażowania obu stron i to jest tak naprawdę najważniejszy czynnik, który decyduje o pomyślności procesu kształcenia i nauczania.

⁷ J. Wnęć-Gozdek, *Formy i metody aktywizowania studentów*, [w:] *Współczesne wyzwania dydaktyki szkoły wyższej*, A. Domagała-Kręciach (red.), O. Wyżga, Kraków 2009, s. 154-156.

⁸ F. Bereźnicki, *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków 2007, s. 374.

Bibliografia

- Bereźnicki F., *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków 2007.
- Szewczuk K., *Sposoby aktywizowania studentów podejmowane przez nauczycieli akademickich*, [w:] *Współczesne wyzwania dydaktyki szkoły wyższej*, A. Domagała-Kręcioch (red.), O. Wyżga, Kraków 2009.
- Wnęk-Gozdek J., *Formy i metody aktywizowania studentów*, [w:] *Współczesne wyzwania dydaktyki szkoły wyższej*, A. Domagała-Kręcioch (red.), O. Wyżga, Kraków 2009.
- Wyżga, O., *Metody nauczania stosowane na wyższej uczelni* [w:] *Współczesne wyzwania dydaktyki szkoły wyższej*, A. Domagała-Kręcioch (red.), O. Wyżga, Kraków 2009.
- Żegnałek K., *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2005.